

Меншік иесі және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заңнама институты» ММ
2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
www.iz.adilet.gov.kz

сайтында орналастырылған
Заң ғылымдары бойынша
диссертациялардың негізгі ғылыми
нәтижелерін жариялауға арналған
басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес құрамы

Түкиев А.С. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан) – (төраға)
Абайділдин Е.М. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Абызов Р.М. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Белых В.С. – з.ғ.д. (Екатеринбург,
Ресей)
Губин Е.П. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Борчашвили И.Ш. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Мельник Р.С. – з.ғ.д. (Киев, Украина)
Моисеев А.А. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Муромцев Г.И. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Рахметов С.М. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Малиновский В.А. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Шерубай Құрманбайұлы – ф.ғ.д.
(Астана, Қазақстан)

Редакциялық алқа құрамы

Құлжабаева Ж.О. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан) – (төраға)
Абылайұлы А. – PhD (Астана,
Қазақстан)
Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Айымбетов М.А. – ҚР еңбек сіңірген
мәдениет қайраткері (Астана,
Қазақстан)
Байниязова З.С. – з.ғ.к. (Саратов,
Ресей)
Досмырза Д.Д. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)
Елеусізова И.Қ. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)
Казиев З.Ғ. – з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)
Қоныс В.Т. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)
Маммадов У.Ю. – з.ғ.к. (Қазан, Ресей)
Мұшанов Т.Е. (Астана, Қазақстан)
Рахымбердин К.Х. – з.ғ.д. (Өскемен,
Қазақстан)
Свободный Ф.К. – з.ғ.к. (Барнаул,
Ресей)
Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қырғызстан)
Тілембаева Ж.О. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)

Журнал редакциясы

Қолтубаева Г.Б.
Ермек А.Б.
Жұмагелдина Б.Ж.
Байленова А.Қ.
Джамбуршин К.А.

Қазақстан Республикасы Мәдениет
және ақпарат министрлігі Ақпарат
және мұрағат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлігі
№ 11219-Ж 15.11.2010 ж.
(Алғашқы есепке қою кезіндегі нөмірі
мен мерзімі №6592-Ж. 07.09.2005 ж.)

Мекен-жайы:

Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ., Мәңгілік ел даңғ.,
8 үй
тел.: 8(7172)74-02-06;
факс: 8(7172)74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
E-mail: instzak-kz@mail.ru,
institutzakonodatelstva@gmail.com

МАЗМҰНЫ

Редакция бағанасы 8

Қазақстан Республикасы Әділет министрі М.Б. Бекетаевтың
tengrinews.kz берілген «Адвокаттық қызмет туралы» Заң не үшін
қажет? деген сұхбаты 11

«Жаршының» мұрағат беттері

М.А. СӨРСЕМБАЕВ Халықаралық шарттар құқығы
тұрғысындағы Қазақстанның халықаралық шарттар туралы заңы 15

А. АБЫЛАЙҰЛЫ З.ғ.д., профессор М.А. Сәрсембаевтың
Қазақстан Республикасының халықаралық шарттары саласындағы
заңнамасы туралы ғылыми жарияланымына қайта оралғанда 22

Конституциялық және әкімшілік құқық

Л. БРОКЕР Әкімшілік құқықтағы инквизициялық қағидат
(әкімшілік рәсім және әкімшілік процесс) 26

Азаматтық және азаматтық-процестік құқық

С.А. ӘКІМБЕКОВА Қазақстан Республикасындағы судьяның
құқықтық мәртебесі 35

Г.Е. ӘБДІРАСҰЛОВА Шарттық міндеттемелердің орындалу-
ын қамтамасыз ету туралы нормаларды қолданудың практикалық
мәселелері 44

Д.А. ЕШІМОВА, Р.А. НҮРПЕЙІСОВ Мемлекеттік-
жекешелік әріптестіктің тетігін өңірлік инфрақұрылымды дамыту
үшін пайдалану 52

А.П. АНИСИМОВ, Ж.Б. ИВАНОВА Пилотсыз әуе кемелерін
(квадрокоптерлерді) пайдаланудың құқықтық реттеуі: талқылау
мәселелері 64

Қылмыстық құқық және қылмыстық процесс

А.Н. АХПАНОВ, А.Л. ХАН Сотқа дейінгі тергеудің басталу-
ына бас тартудың процестік нысаны туралы 71

С.М. РАХМЕТОВ, Ф.Р. АХМЕДЖАНОВ Қазақстан
Республикасының қылмыстық заңнамасы бойынша қылмыстық
жауаптылықтан босату 76

Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану

С.Ж. АЙДАРБАЕВ, А.Б. БАЗЕНОВ Қазақстан
Республикасының Қызыл жарты ай ұлттық қоғамы: тарихы,
құқықтық мәртебесінің ерекшеліктері мен проблемалары 82

Құқықтық мониторинг

И.Қ. ЕЛЕУСІЗОВА, Д.М. ТҮРЛЫБЕК Қазақстан
Республикасының қолданыстағы заңнамасын онлайн кредиттеу
мәселелерін реттеу бөлігінде талдау 95

Г.Б. ҚЫСЫҚОВА Салық заңнамасының кейбір проблемала-
ры 100

И.К. ЕЛЕУСІЗОВА Analysis of the regulatory framework
of electronic toll collection services: a case study of Croatia (Алым
төлеудің электрондық көрсетілетін қызметтер бойынша заңнама
базасын талдау: Хорватияны зерттеу мысалы) 111

Г.Б. ҚЫСЫҚОВА, Н.М. ӘКІМОВА Қазақстан
Республикасының Кәсіпкерлік кодексі құқықтық мониторингінің
кейбір мәселелері 118

Р.Б. БАЙЗАҚОВА Қазақстан Республикасының қылмыстық
заңнамасын қылмысты жасыруды реттеу бөлігінде талдау 128

Мемлекеттік тілдегі заң шығармашылығы практикасынан

Б.А. ШОЛАН, А.Н. КАДИРОВА Қоғамның жаңғыруы және заңнама тілі.....133

Ж.М. ТҰРАРОВА, Т.С. ҚҰДАЙБЕРГЕНОВА Заң терминдерін пайдаланудың кейбір мәселелері.....139

Жас ғалым мінбері

Р.К. ҚАНАТОВ Қазақстан Республикасының туынды қаржы құралдары нарығындағы фьючерлік шартты практикалық қолданудың проблемалық аспектілерін және оның перспективаларын талдау («Туынды қаржы құралдары нарығындағы фьючерстік шарттың проблемалары мен перспективалары» атты іргелі және ғылыми-қолданбалы зерттеудің талдау есебінің материалдары бойынша).....146

А. АРЫСТАН Үлестестіктің құқықтық санаты.....152

К.Қ. САБИРОВ Мүлікке құқық өткен субъектінің мүдделерін қорғау үшін оның адалдығының мағынасы.....163

Ғылыми өмір хроникасы

2017 жылғы 1-4 қазанда Грузияға қызметтік сапар туралы ақпараттық хабарлама, Тбилиси қ.....172

«Ағылшын және еуропалық құқық қағидаттары мен ережелерін имплементациялау негізінде Қазақстан Республикасының азаматтық заңнамасын жетілдіру» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама, Астана қ., 2017 жылғы 20 қазан.....175

«Қылмыстық құқық бұзушылық және сотқа дейінгі тергеп-тексеру: іс жүзіндегі құқықтық жаңашылдықтар және болашаққа көзқарас» атты вебинар туралы ақпараттық хабарлама, 2017 жылғы 25 қазан.....180

Қазақстан Республикасы Заңнама институтына берілген марапат туралы ақпараттық хабарлама, Алматы қ., 2017 жылғы 2 қараша.....182

ҚР Заңнама институты қызметкерлерінің Америка Құрама Штаттарына АҚШ Мемлекеттік департаменті ұйымдастыруымен өткен «International Visitor Leadership Program» бағдарламасы шеңберінде «Basic Principles of English Contract Law» атты 2017 жылғы 28 қазан – 8 қараша аралығындағы жұмыс сапары туралы ақпараттық хабарлама.....183

2017 жылғы 17 қарашада Астана қ. өткен «Заңнаманың тиімділігін арттыруда құқықтық зерттеулердің рөлі» тақырыбында ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама.....186

2017 жылғы 21 мен 23 қарашада Мәскеу қ. бірлескен «Қазіргі ресей құқығы: ғылым, норма түзушілік және практиканың өзара әрекеттесуі» XIII халықаралық ғылыми-практикалық конференциясы және «Кутафин оқулары» XVII халықаралық ғылыми-практикалық конференциясы туралы ақпараттық хабарлама.....189

Дара есім

Заң ғылымдарының докторы, профессор М.А. Сәрсембаев – 70 жаста.....191

Библиография

«Актуальные проблемы уголовного права». Часть Общая / з.ғ.д., проф. Л.В. Иногамова-Хегайдың ред. – М.: Проспект, 2017. – 224 б. оқылығына рецензия.....192

Даналық ойлар.....194

Собственник и издатель:
 ГУ «Институт законодательства
 Республики Казахстан»
Издается с 2006 года

Все материалы журнала размещаются
 на сайте www.iz.adilet.gov.kz
 Включен в перечень изданий
 для публикации основных научных
 результатов диссертаций
 по юридическим наукам
 (Приказ ККСОН МОН РК №894
 от 30.05.2013 г.)

Состав Редакционного совета

Тукиев А.С. – к.ю.н. (Астана, Казах-
 стан) – (председатель)
Абайдельдинов Е.М. – д.ю.н. (Астана,
 Казахстан)
Абызов Р.М. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Белых В.С. – д.ю.н. (Екатеринбург,
 Россия)
Губин Е.П. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Борчасвили И.Ш. – д.ю.н. (Астана,
 Казахстан)
Мельник Р.С. – д.ю.н. (Киев, Украина)
Моисеев А.А. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Муромцев Г.И. – д.ю.н. (Москва,
 Россия)
Рахметов С.М. – д.ю.н. (Астана, Ка-
 захстан)
Малиновский В.А. – д.ю.н. (Астана,
 Казахстан)
Шерубай Курманбайұлы – д.ф.н.
 (Астана, Казахстан)

Состав Редакционной коллегии

Кулжабаева Ж.О. – к.ю.н. (Астана,
 Казахстан) – (председатель)
Абылайұлы А. – PhD (Астана, Казах-
 стан)
Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Айымбетов М.А. – заслуженный дея-
 тель культуры РК (Астана, Казахстан)
Байниязова З.С. – к.ю.н. (Саратов,
 Россия)
Досмырза Д.Д. – к.ю.н. (Астана, Ка-
 захстан)
Елеусизова И.К. – к.ю.н. (Астана,
 Казахстан)
Казнев З.Г. – к.ю.н. (Астана, Казах-
 стан)
Конусова В.Т. – к.ю.н. (Астана, Казах-
 стан)
Маммадов У.Ю. – к.ю.н. (Казань,
 Россия)
Мушанов Т.Е. (Астана, Казахстан)
Рахимбердин К.Х. – д.ю.н. (Усть-
 Каменогорск, Казахстан)
Свободный Ф.К. – к.пс.н. (Барнаул,
 Россия)
Тегизбекова Ж.Ч. – к.ю.н. (Бишкек,
 Кыргызстан)
Тлембаева Ж.У. – к.ю.н. (Астана,
 Казахстан)

Редакция журнала

Колтубаева Г.Б.
Ермек А.Б.
Жумагелдина Б.Ж.
Байленова А.К.
Джамбуршин К.А.

Свидетельство о постановке
 на учет СМИ № 11219-Ж
 от 15.11.2010 г. Комитета информации
 и архивов Министерства культуры
 и информации Республики Казахстан
 (№ и дата первичной постановки на учет
 №6592-Ж. 07.09.2005 г.)

Адрес:

Республика Казахстан,
 010000, г. Астана, пр. Мәңгілік ел, д. 8
 тел.: 8(7172)74-02-06;
 факс: 8(7172)74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
 E-mail: instzak-kz@mail.ru,
institutzakonodatelstva@gmail.com

Колонка редакции 9

*Интервью Министра юстиции Республики Казахстан Бекетае-
 ва М.Б. tengrinews.kz Зачем нужен Закон «Об адвокатской деятель-
 ности?»..... 11*

Архивные страницы «Вестника»

М.А. САРСЕМБАЕВ Казахстанский закон о международных
 договорах в свете права международных договоров..... 15
А. АБЫЛАЙҰЛЫ Возвращаясь к научной публикации д.ю.н.,
 профессора М.А. Сарсембаева о законодательстве Республики Казах-
 стан в области международных договоров..... 22

Конституционное и административное право

Л. БРОКЕР Инквизиционный принцип в административном
 праве (административная процедура и административный процесс)..... 26

Гражданское и гражданско-процессуальное право

С.А. АКИМБЕКОВА Правовой статус судьи в Республике Ка-
 захстан..... 35
Г.Э. АБДРАСУЛОВА Практические проблемы применения
 норм об обеспечении исполнения договорных обязательств..... 44
Д.А. ЕШИМОВА, Р.А. НУРПЕЙСОВ Применение механизма
 ГЧП для развития региональной инфраструктуры..... 52
А.П. АНИСИМОВ, Ж.Б. ИВАНОВА Правовое регулирование
 использования беспилотных воздушных судов (квадрокоптеров):
 дискуссионные вопросы..... 64

Уголовное право и уголовный процесс

А.Н. АХПАНОВ, А.Л. ХАН О процессуальной форме отказа к
 началу досудебного расследования..... 71
С.М. РАХМЕТОВ, Ф.Р. АХМЕДЖАНОВ Освобождение от
 уголовной ответственности по уголовному законодательству Респу-
 блики Казахстан..... 76

Международное право и сравнительное правоведение

С.Ж. АЙДАРБАЕВ, А.Б. БАЗЕНОВ Национальное общество
 Красного полумесяца Республики Казахстан: история, особенности и
 проблемы правового статуса..... 82

Правовой мониторинг

И.К. ЕЛЕУСИЗОВА, Д.М. ТУРЛЫБЕК Анализ действующего
 законодательства Республики Казахстан в части регулирования во-
 просов онлайн кредитования..... 95
Г.Б. КЫСЫКОВА Некоторые проблемы налогового законода-
 тельства..... 100
И.К. ЕЛЕУСИЗОВА Analysis of the regulatory framework of
 electronic toll collection services: a case study of Croatia (Анализ зако-
 нодательной базы по электронным услугам оплаты сборов: пример
 исследования Хорватии)..... 111
Г.Б. КЫСЫКОВА, Н.М. АКИМОВА Некоторые вопросы пра-
 вового мониторинга Предпринимательского кодекса Республики Ка-
 захстан..... 118
Р.Б. БАЙЗАКОВА Анализ уголовного законодательства Респу-
 блики Казахстан в части регулирования укрывательства..... 128

Из практики законодательства на государственном языке	
Б.А. ШОЛАН, А.Н. КАДИРОВА Модернизация общества и язык законодательства	133
Ж.М. ТУРАРОВА, Т.С. КУДАЙБЕРГЕНОВА Некоторые вопросы использования юридических терминов	139
Трибуна молодого ученого	
Р.К. КАНАТОВ Анализ проблемных аспектов практического применения и перспективы фьючерсного договора на рынке производных финансовых инструментов РК (по материалам аналитического отчета фундаментального и научно-прикладного исследования «Проблемы и перспективы фьючерсного договора на рынке производных финансовых инструментов»)	146
А. АРЫСТАН Правовая категория аффилированности	152
К.К. САБИРОВ Значение добросовестности субъекта для защиты его интересов при переходе прав на имущество	163
Хроника научной жизни	
Информационное сообщение о служебной поездке в Грузию 1-4 октября 2017 года, г. Тбилиси	172
Информационное сообщение о международной научно-практической конференции на тему: «Совершенствование гражданского законодательства Республики Казахстан на основе имплементации принципов и положений английского и европейского права», г. Астана, 20 октября 2017 г.	177
Информационное сообщение о вебинаре на тему «Уголовное правонарушение и досудебное расследование: правовые новеллы в действии и взгляд в будущее», 25 октября 2017 года	180
Информационное сообщение о награде Института законодательства Республики Казахстан, г. Алматы, 2 ноября 2017 года	182
Информационное сообщение о рабочей поездке сотрудников Института законодательства РК в Соединенные Штаты Америки 28 октября – 8 ноября 2017 года в рамках программы «International Visitor Leadership Program» на тему «Basic Principles of English Contract Law», организованной Государственным департаментом США	184
Информационное сообщение о научно-практической конференции на тему: «Роль правовых исследований в повышении эффективности законодательства», г. Астана, 17 ноября 2017 года	186
Информационное сообщение о совместной XIII международной научно-практической конференции «Современное российское право: взаимодействие науки, нормотворчества и практики» и XVII международной научно-практической конференции «Кутафинские чтения», г. Москва, 21-23 ноября 2017 г.	189
Персоналии	
Доктору юридических наук, профессору Сарсембаеву М.А. – 70 лет	191
Библиография	
РЕЦЕНЗИЯ на учебник «Актуальные проблемы уголовного права». Часть Общая / Под ред. д.ю.н., проф. Л.В. Иногамовой-Хегай. – М.: Проспект, 2017. – 224 с.	192
Мудрые мысли	194

Owner and publisher:
SI «Legislation Institute
of the Republic of Kazakhstan»
Published since 2006
All journal materials are placed
on the website
www.iz.adilet.gov.kz

Included in the list of publications of basic
scientific results of dissertations on legal
sciences (Order CCES MES RK №894
from 05.30.2013)

Editorial Council members

Tukiyev A.S. – c.j.s. (Astana, Kazakhstan)
– (Chairman)
Abaydeldinov E.M. – d.j.s. (Astana,
Kazakhstan)
Abyzov R.M. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Belih V.S. – d.j.s. (Ekaterinburg, Russian)
Gubin E.P. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Borchashvili I.Sh. – d.j.s. (Astana, Ka-
zakhstan)
Melnik R.S. – d.j.s. (Kiev, Ukraine)
Moiseev A.A. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Muromcev G.I. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Rahmetov S.M. – d.j.s. (Astana, Kazakh-
stan)
Malinovskiy V.A. – d.j.s. (Astana, Kazakh-
stan)
Sherubai Kurmanbaiuly – d.ph.s.
(Astana, Kazakhstan)

Editorial Board members

Kulzhabayeva Zh.O. – c.j.s. (Astana,
Kazakhstan) – (Chairman)
Abylaiuly A. – PhD (Astana, Kazakhstan)
Azer Aliyev – PhD (Kiel, Germany)
Aiymbetov M.A. – Honored Worker of
Culture of Kazakhstan, (Astana, Kazakh-
stan)
Bainiyazova Z.S. – c.j.s. (Saratov, Rus-
sian)
Dosmyrza D.D. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
stan)
Eleussizova I.K. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
stan)
Kaziyev Z.G. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
stan)
Konusova V.T. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
stan)
Mammadov U.Y. – c.j.s. (Kazan', Rus-
sian)
Mushanov T.E. (Astana, Kazakhstan)
Rakhimberdin K.H. – d.j.s. (Ust-Kame-
nogorsk, Kazakhstan)
Svobodniy F.K. – c.ps.s. (Barnaul, Rus-
sian)
Tegizbekova Zh.Ch. – c.j.s. (Bishkek,
Kyrgyzstan)
Tlembaeva Zh.U. – c.j.s. (Astana, Ka-
zakhstan)

The editorial staff

Koltubayeva G.B.
Yermek A.B.
Zhumageldina B.Zh.
Bailenova A.K.
Dzhamburshin K.A.

*The certificate of registration of mass media
№11219-G from 15.11.2010 from
the Committee of Information and Archives
of the Ministry of Culture and Information
of the Republic of Kazakhstan
(Number and date of primary registration
№6592-Zh.07.09.2005.)*

Address:

The Republic of Kazakhstan,
010000, Astana, Mangilik el pr., 8
tel.: 8 (7172) 74-02-06
fax: 8 (7172) 74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
e-mail: instzak-kz@mail.ru,
institutzakonodatelstva@gmail.com

CONTENT

Editorial10

*Interview of the Minister of Justice of the Republic of Kazakhstan
Beketayev M.B. tengrinews.kz. Why do we need the Law «On advocacy»?.....11*

Archive «Bulletin» pages

M.A. SARSEMBAYEV Law of Kazakhstan on international
treaties in the light of the law of international treaties.....15
A. ABYLAJULY Back to the article of the Doctor of Law,
Professor M.A. Sarsembayev on the Legislation of the Republic of
Kazakhstan in the field of treaties.....22

Constitutional and Administrative Law

L. BROKER Inquisitional principle in administrative law
(administrative procedure and administrative process).....26

Civil and Civil Procedural Law

S.A. AKIMBEKOVA Legal status of the judge in the Republic of
Kazakhstan.....35
G.E. ABDASSULOVA Practical issues of application of
standards on enforcement of contractual obligations.....44
B.A. ESHIMOVA, R.A. NURPEISOV Application of PPP
mechanisms in the development of the regional infrastructure.....52
A.P. ANISIMOV, J.B. IVANOVA Legal regulation of the use of
an unmanned aircraft (quadcopters): discussion questions.....64

Criminal law and Criminal procedure

A.N. AKHPANOV, A.L. KHAN About judicial form of refuse to
beginning of pre-trial investigation.....71
S.M. RAKHMETOV, F.R. AKHMEJANOV Exemption from
criminal liability on the grounds established by the criminal legislation
of the Republic of Kazakhstan.....76

International and Comparative law

S.Zh. AIDARBAYEV, A.B. BAZENOV National society of
the red crescent of the republic of Kazakhstan: history, features and
problems of legal status.....82

Legal monitoring

I.K. ELEUSSIZOVA, D.M. TURLYBEK Analysis of the actual
legislation of the Republic of Kazakhstan in the part of regulation of
online credit issues.....95
G.B. KYSSYKOVA Some problems of the tax legislation.....100
I.K. ELEUSSIZOVA Analysis of the regulatory framework of
electronic toll collection services: a case study of Croatia.....111
G.B. KYSSYKOVA, N.M. AKIMOVA Some issues of legal
monitoring of entrepreneurship code of the Republic of Kazakhstan.....118
R.B. BAIZAKOVA The analysis of the criminal legislation of the
Republic of Kazakhstan in the context of concealment regulation.....128

Lawmaking practice in the official language

B. SHOLAN, A.N. KADIROVA Modernization of society and the
language of legislation.....133

ZH.M. TURAROVA, T.S. KUDAIBERGENOVA Issues of using the legal terminology.....	139
---	-----

Young scholar tribune

R.K. KANATOV Analysis of problem aspects of practical application and prospects of the future contract on the market of derivative financial instruments of the Republic of Kazakhstan (Based on the Analytical Report of the Fundamental and Applied Research «Problems and Prospects of the Futures Contract in the Derivatives Market»).....	146
A. ARYSTAN Legal category of affiliation.....	155
K. SABIROV Value of conscientiousness of purchaser on protection of his interests in the transition of property cases	163

The Chronicle of Scientific Life

Information note about a business trip to Georgia, Tbilisi, October 1-4, 2017.....	174
Information note about the International scientific and practical conference on «Improving Civil Legislation of the Republic of Kazakhstan based on the implementation of the principles and provisions of English and European law» October 20, 2017, Astana	178
Information note about the webinar on the topic: «Criminal offense and pre-trial investigation: legal novels in action and a look into the future», October 25, 2017.....	181
Information note about the award of Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan, Almaty, November 2, 2017.....	182
Information note about the working visit of the Institute's researchers to the United States of America, within the framework of the International Visitor Leadership Program on the topic «Basic Principles of the English Contract Law» organized by the S Department of State, from October 28 to November 8, 2017.....	185
Information note about scientific and practical conference «The role of legal research in enhancing the effectiveness of legislation», Astana, November 17, 2017.....	188
Information note about the joint XIII international scientific and practical conference «Modern Russian law: interaction of science, rule-making and practice» and XVII international scientific and practical conference «Kutafin Readings», November 21-23, 2017, Moscow.....	190

Personalities

70 years to Doctor of Juridical Science professor Marat A. Sarsenbayev.....	191
---	-----

Bibliography

REVIEW on the manual «Actual problems of criminal law». General Part / Ed. Doctor of Law, prof. L.V. Inogamova-Hegai. - Moscow: Prospekt, 2017. - 224 p.....	192
--	-----

Wise thoughts	194
----------------------------	-----

ЗАҢ ТЕРМИНДЕРІН ПАЙДАЛАНУДЫҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ

Жұмакүл Мұхтарқызы Тұрарова

Қазақстан Республикасының Заңнама институты Лингвистика орталығының
НҚА және халықаралық шарттар жобаларына ғылыми лингвистикалық
сараптама секторының аға ғылыми қызметкері,
Астана қ., Қазақстан Республикасы; e-mail: zhumat_08@mail.ru

Татьяна Сергеевна Кудайбергенова

Қазақстан Республикасының Заңнама институты Лингвистика орталығының
НҚА және халықаралық шарттар жобаларына ғылыми лингвистикалық
сараптама секторының ғылыми қызметкері,
Астана қ., Қазақстан Республикасы; e-mail: tanya_abai1974@mail.ru

Түйін сөздер: заң терминдері; терминдерге қойылатын талаптар; заң стилі; тілдік нормалар.

Аннотация. Заң техникасының маңызды мәселелерінің бірі заңнама тілі, ондағы қазіргі кезде елеулі орынға ие болып отырған заң терминологиясы. Ұлттық заңнамада заң терминологиясын қолдану және жетілдіру проблемасы бүгінгі күні әлемдік қауымдастыққа жеделдетіп қосылудың жаңа бағыты латын тілі жазуына ауысу қажеттігіне байланысты өзекті бола түсуде.

Осы мақаланың нысаны заңнамалық актілерде пайдаланылатын заң терминологиясы проблемасын, сондай-ақ заң терминологиясына қойылатын талаптарды айқындау болып табылады.

Мақалада нормативтік құқықтық актілерде терминдердің дұрыс пайдаланылмауы олардың мәтіндерінің дәл болмауына және айқын болмауына және нормаларды әртүрлі талқылауға әкелетін себептердің бірі болып табылатындығы атап өтіледі.

Авторлар заң ұғымдарының мазмұны мен нысанына сәйкес емес заң терминдерін мысалға келтіре отырып оларды жоюдың тәсілі - терминология талаптары мен тілдік норманы сақтау деп көрсетеді. Қолданыстағы нормативтік құқықтық актілерден оларды жоюдың нәтижелі тәсілдері ретінде терминологиялық кемшіліктерді жою нысанда мониторинг жүргізу және нормативтік құқықтық актілер жобаларының теңтүпнұсқалығына лингвистикалық сараптама жүргізу кезінде жою деп атап өтеді.

Авторлар терминдерді талдау кезінде қойылатын талаптардың тізбесін көрсете отырып, мазмұнды дәл және дұрыс беруді қамтамасыз ету үшін оларды нормативтік құқықтық актілермен жұмыс істеуде сақтаудың маңыздылығын атап өтеді.

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЮРИДИЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ

Турарова Жумакуль Мухтаровна

Старший научный сотрудник сектора научно-лингвистической экспертизы
проектов НПА и международных договоров Центра лингвистики
Института законодательства Республики Казахстан,
г. Астана, Республика Казахстан; e-mail: zhumat_08@mail.ru

Кудайбергенова Татьяна Сергеевна

научный сотрудник сектора научно-лингвистической экспертизы проектов
НПА и международных договоров Центра лингвистики
Института законодательства Республики Казахстан,
г. Астана, Республика Казахстан; e-mail: tanya_abai1974@mail.ru

Ключевые слова: юридические термины; требования к терминам; законодательный стиль; нормы языка.

Аннотация. Одним из важнейших вопросов законодательной техники является язык законодательства, в котором одно из значимых мест в настоящее время занимает юридическая терминология. Проблема применения и совершенствования юридической терминологии в национальном законодательстве на сегодняшний день приобретает еще большую

актуальность в связи с необходимостью перехода на латиницу, как нового курса скорейшей интеграции в мировое сообщество.

Предметом данной статьи является определение проблем юридической терминологии, используемой в законодательных актах, а также требований к юридической терминологии.

В статье отмечается, что неправильно употребляемые термины нормативных правовых актов являются одной из причин, приводящих к неточностям и неясностям их текстов и различному толкованию норм.

Авторы на примере терминов, не соответствующих содержанию и форме юридических понятий указывают способы их устранения - соблюдение требований терминологии и норм языка. В качестве результативных способов устранения их в действующих нормативных правовых актах отмечают проведение мониторинга на предмет устранения терминологических недостатков и устранение таковых во время проведения лингвистической экспертизы на аутентичность проектов нормативных правовых актов.

Авторы, указывая на перечень требований при анализе терминов, отмечают важность их соблюдения в работе с нормативными правовыми актами, для обеспечения передачи точного и правильного содержания.

Также для совершенствования качества нормативных правовых актов, в частности, и улучшения их терминологии, действенным методом является повышение квалификации кадров и улучшение методики по вопросам юридической техники, в том числе языка и терминологии.

ISSUES OF USING THE LEGAL TERMINOLOGY

Turarova Zhumakul Mukhtarovna

Senior researcher of the legal acts and international agreements
linguistic expertise sector in Linguistics Centre of the Institute of Legislation
of the Republic of Kazakhstan; Astana, Republic of Kazakhstan;
e-mail: zhumat_08@mail.ru

Kudaibergenova Tatyana Sergeevna

Researcher of the legal acts and international agreements linguistic
expertise sector in Linguistics Centre of the Institute of Legislation
of the Republic of Kazakhstan; Astana, Republic of Kazakhstan;
e-mail: tanya_abai1974@mail.ru

Keywords: legal terminology; requirements for terminology; legislative style; language norms.

Abstract. One of the most important issues of legislative technology is the language of legislation, in which one of the most significant roles belongs to legal terminology. Today the problem of applying and improving legal terminology in the national legislation is more important than ever before due to the switch to the Latin alphabet which states the new course of rapid integration into the world community.

This article aims to identify the problems of legal terminology used in legislative acts, as well as the requirements for legal terminology.

The article notes that incorrect use of terminology in legal acts is one of the reasons that lead to inaccuracies and ambiguities of legal texts and different interpretation of norms.

The authors, having pointed out some examples of terminology that does not correspond to the content and form of legal concepts, indicate the ways of elimination of such mistakes- compliance with the requirements of terminology and language norms. Monitoring of the existing regulatory legal acts, that concentrates on terminological shortcomings, and linguistic expertise for the authenticity of draft legal acts are another methods that need to be mentioned.

The authors point out the requirements to the terminology analysis and note the importance of terminology compliance with regulatory legal acts for ensuring the accuracy and correctness of content.

Президентіміз Н.Ә. Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласында Қазақстанның үшінші жаңғыруының басталғанын жариялағаны белгілі.

Аталған жолдауда Елбасымыз негізгі мақсатымыз саяси реформа мен

экономикалық жаңғыру арқылы елімізді әлемдегі ең дамыған 30 елдің қатарына қосу деп атап өтіп, оған қол жеткізудің нақты мақсат-міндеттері, басымдықтары ретінде сананың ашықтығын, яғни әлемдік озық жаңалықтарға, ғылым-білімге құшақты айқара ашу идеялары ұлттың рухани-мәдени

саладағы түбегейлі жаңару деп атап өткен болатын [1].

Мемлекетімізді әлемдегі бәсекеге қабілетті, экономикамыздың қуатты даму жолына бастайтын басымдықтарды іске асырумен байланысты бұл жаңғыру адамзаттың қоғам дамуының сұраныстары мен талаптарына сай жүзеге асыратын бәсекеге қабілетті білім мен ұшқыр ойлылықты игеруге бейімделуін, рухани жетілуін талап етеді. Рухани жаңғыру бұл ұлттық құндылықтарымызды, отаншылдық тәрбие мен ұлтжандылық болымысымызды сақтау, білім мен еңбектегі үздік жетістіктерге ұмтылыс.

Әлемдік дамуға бағыттайтын ел дамуының жаңа жағдайларына заңнамамызды бейімдеу қазіргі кездегі маңызды міндетіміз болып отыр.

Қазіргі кезде қолданыстағы заңнамада құқық нормасының мазмұнын бұзатын, қоғамдық қатынастарды реттеуде әртүрлі түсініп талқылауға, әртүрлі қолдануға мүмкіндік беретін жағдайлардың кездесетіндігін білеміз. Бұл нормативтік құқықтық актілердің қазақ және орыс тілдері мәтіндерінің теңтүпнұсқалы болмауынан, заң стилі ерекшеліктерінің сақталмауынан, атап айтқанда терминдердің, сөздер мен сөз тіркестерінің, сөйлемдердің дұрыс жазылмауынан туындайтын кемшіліктер. Тілдік құралдардың мұндай кемшіліктері құқық нормасының мазмұнын бұзып, оның реттеушілік сапасының төмендеуіне әсер ететіндігі белгілі. Қазіргі кезде жиі талқыланатын осы мәселеге қатысты өз ойымызды ортаға салуды жөн көрдік.

Қолданыстағы заңнамада жиі кездесетін кемшіліктердің бірі терминдердің жарыспалы қолданылуы болып табылады. Жарыспалы қолданылып жүрген әртүрлі баламамен берілген мынадай терминдерді мысал ретінде беріп отырмыз: «Тауар таңбалары, қызмет көрсету таңбалары және тауар шығарылған жерлердің атаулары туралы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 26 шілдедегі N 456 Заңының 1-баптың 8) тармақшасында «товарный знак» - «тауар таңбасы» деп берілген болса, «Тауар таңбалары, қызмет көрсету таңбалары және тауар шығарылған жерлердің атаулары туралы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 26 шілдедегі N 456 Заңының 1-баптың 8) тармақшасында «товарный знак» - «тауар белгісі» деп берілген, бұл термин «тауар таңбасы» деп пайдаланылуы қажет. Сол сияқты 2014 жылғы 4 шілдедегі № 231-V Қазақстан Республикасының Қылмыстық-процестік кодексі Қазақстан Республикасының Кодексінің 7-бабының 13) тармақшасында «подозреваемый» - «күдікті» деп, «Қазақстан Республикасының

кейбір заңнамалық актілеріне қамауға алу, үйде қамауда ұстау түріндегі бұлтартпау шараларын қолдану мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 5 шілдедегі N 65-IV Заңының 110-бабында «подозреваемый» - «сезікті» деп қолданылған, бұл термин «күдікті» деп қолданылуы қажет. Осы сияқты заңнамада «предписание» деген термин «нұсқама», «ұйғарым» деп, «животный мир» - «жануарлар дүниесі», «жануарлар әлемі» деп әртүрлі қолданылған терминдер де кездеседі, бұл терминдер «ұйғарым», «жануарлар дүниесі» деп қолданылуы қажет.

Келесі кездесетін кемшілік терминдердің ұғымдық мағынасының сақталмауы болып табылады. Бұған «сәйкестендіру», «бірдейлендіру» деп екі нұсқада қолданылып жүрген «идентификация (лат – identifcare отождествлять) термині мен «сәйкестендіру нөмірі» (идентификационный номер), «тамақ өнімдерін сәйкестендіру» (идентификация пищевой продукции), «өнімді, көрсетілетін қызметті бірдейлендіру» («идентификация продукции, услуги») сияқты бірқатар сөз тіркестерін мысалға келтіруге болады. Латын тіліндегі ұғымдық мағынасына қарайтын болсақ, осы терминді «идентификация» деген күйінде пайдалану дұрыс болады. Сондай-ақ, ұғымдық мағынасынан ашпайтын калькалық тәсілмен, сәтсіз жасалған терминдерге мысал ретінде: «сроки исковой давности» («ескіру мерзімінің өтуі») деген терминді атауға болады [2, 124-125 б.], «судопроизводство» – «сот өндірісі», (дұрысы «сот ісін жүргізу»), «аффилированное лицо» – «аффилированен тұлға» (дұрысы – «үлестес тұлға»). Қолданыстағы заңнамада осы және өзге де терминдердің әртүрлі қолданылуына мысалдар көп. Мәселен, «Ішкі су көлігі туралы» Қазақстан Республикасының 2004 жылғы 6 шілдедегі N 574 Заңында «Сроки исковой давности» - «Талап қою мерзімдері» (дұрысы – «талап қою мерзімінің өтуі»), «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне салық салу және кендіңдік әкімшілендіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының 2016 жылғы 30 қарашадағы № 26-VI Заңында «Срок исковой давности» - «талап қоюдың ескіру мерзімі» (дұрысы – «талап қою мерзімінің өтуі»), сондай-ақ, «Ұлттық инвестициялық стратегия» инвестицияларды тарту жөніндегі бағдарламаны бекіту және «Үкіметтік бағдарламалардың тізбесін бекіту және Қазақстан Республикасы Үкіметінің кейбір шешімдерінің күші жойылды деп тану туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2015 жылғы 30 желтоқсандағы № 1136

қаулысына толықтыру енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 22 тамыздағы № 498 қаулысында «идентификация» - «идентификациялау» деп қолданылса, «Бағдарламалық-нысаналы қаржыландырудың кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2011 жылғы 6 желтоқсандағы № 1468 қаулыда «идентификация» - «сәйкестендіру» деп екі түрлі қолданылады (дұрыс нұсқасы осы «сәйкестендіру»), «Алқабилер туралы» Қазақстан Республикасының 2006 жылғы 16 қаңтардағы N 121 Заңында «судопроизводство» - «сот ісін жүргізу» деп (дұрысы - «сот ісін жүргізу»), «Қылмыстық заңның және қылмыстық сот өндірісінің жаңа моделіне, жетілдірілген әкімшілік құқық бұзушылық туралы заңнамаға және қылмыстық жазаларды атқару жүйесіне көшу жөніндегі бірыңғай мемлекеттік іс-қимыл жоспарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Президенті өкімінің жобасы туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2014 жылғы 1 сәуірдегі № 291 қаулысында «судопроизводство» - «сот өндірісі» деп (дұрысы - «сот ісін жүргізу») қолданылған. Сол сияқты «Дауыс беретін акцияларының (қатысу үлестерінің) жүз пайызы банктің аффилирленген тұлғалары болып табылмайтын ұлттық басқарушы холдингке тиесілі заңды тұлғалардың тізбесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2009 жылғы 14 шілдедегі N 1063 қаулысында «аффилированное лицо» - «аффилирленген тұлға» деп (дұрысы «үлестес тұлға»), «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне мемлекеттің кәсіпкерлік қызметке қатысуын шектеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2015 жылғы 22 сәуірдегі № 308-V Қазақстан Республикасының Заңында «аффилированное лицо» - «үлестес тұлға» деп (дұрысы «үлестес тұлға») әртүрлі қолданылған.

Тілдік норманы бұзатын келесі кемшіліктің бірі терминнің мағына дәлдігінің бұзылуы, ұғым мазмұнының дәл берілмеуі. Бұған негізгі және туынды нормативтік құқықтық актілерде қолданылған бірқатар терминдерді мысал ретінде көрсетуге болады: «Бұқаралық ақпарат құралдары туралы» 1999 жылғы 23 шілдедегі № 451 Қазақстан Республикасының Заңында «аудиовизуальная запись» - «дыбыс-бейне жазбасы» деп дұрыс қолданылса, «Мемлекеттік кітапханалардың кітапхана қорын есепке алу және есептен шығару жөніндегі нұсқаулықты бекіту туралы» Қазақстан Республикасының Мәдениет және спорт министрінің 2015 жылғы 7 желтоқсандағы № 374 бұйрығында «аудиовизуальный документ» - «аудиовизуальды құжат» деп (дұрысы - «дыбыс-бейне құжаты»)

қолданылған, «Туындыларды пайдаланудың кейбір түрлері үшін авторлық сыйақының ең төменгі ставкаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2004 жылғы 20 қазандағы N 1083 қаулысында «аудиовизуальных произведений» - «дыбыс бейнежазу туындыларын» деп (дұрысы - «дыбыс-бейне туындыларын»), «Мәдениет туралы» 2006 жылғы 15 желтоқсандағы N 2007 Қазақстан Республикасының Заңында «аудиовизуальными материалами» - «дыбыстықкөрініс материалдары» (дұрысы - «дыбыс-бейне материалдары») деп әртүрлі қолданылған. Сондай-ақ, «Сақтау мерзімдерін көрсете отырып, мемлекеттік және мемлекеттік емес ұйымдар қызметінде жасалатын үлгілік құжаттар тізбесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрінің 2015 жылғы 26 қаңтардағы № 22 бұйрығында «аудиовизуальные записи» - «дыбыстық бейнежазбалары» деп (дұрысы - «дыбыс-бейне жазбалары»), «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне зияткерлік меншік мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының 2009 жылғы 10 шілдедегі N 179-IV Заңында «аудио-визуальное произведение» - «дыбыстау-бейнелеу туындысы» деп (дұрысы - «дыбыс-бейне туындысы») әртүрлі қолдануға жол берілген. Сол сияқты «Қазақстан Республикасының автомобильдік өткізу бекеттерінде бірыңғай бақылау-өткізу бекеттерін жайластыру және дамыту бойынша ұсыныстар әзірлеу жөніндегі ведомствоаралық комиссияны құру туралы» 2002 жылғы 26 қарашадағы N 1256 Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысында «контрольно-пропускных пунктов» - «бақылау-өткізу бекеттерін» деп (дұрысы - «бақылау-өткізу пункті»), «Қапланбек» өткізу бекетін ұйымдастыру туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2001 жылғы 21 мамырдағы N 669 қаулысында «пункт пропуска» - «өткізу бекеті» деп (дұрысы - «өткізу пункті»), «Қазақстан Республикасының кедендерін, кеден бекеттерін және бақылау-өткізу пункттерін құру, санатқа бөлу, сыныптау қағидаларын, сондай-ақ оларды жайластыру мен материалдық-техникалық жаратқандырудың тиесілік нормаларын және оларға қойылатын үлгілік талаптарды бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2015 жылғы 26 наурыздағы № 205 бұйрығында «пункт пропуска» - «өткізу пункті» деп (дұрысы - «өткізу пункті»), «Қазақстан Республикасының Мемлекеттік шекарасы арқылы өткізу пункттерінің қызметін ұйымдастырудың кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2007 жылғы 23

қазандағы N 992 қаулысында «пункты пропуска» - «өткізу пункттері» деп (дұрысы - «өткізу пункттері») деп қолданылғандығын атауға болады. Сол сияқты қолданыстағы заңнамада «Балансовая стоимость» - «Баланстық құны», «Теңгерімдік құны» екі түрлі қолданылғандығына да мысалдар көп кездеседі.

Нормативтік құқықтық актілерде терминдердің сөзжасам заңдылықтарына сай пайдаланылмауы, яғни сөзжасам тәсілдерін, дыбыстар тіркесімі, қосымшалардың жұмсалыу ерекшелігін, сөздердің тіркесу қабілетін дұрыс пайдаланылмауы да кездесіп отырады. Бұған мысал ретінде кестеде жалғауы мен жұрнағы дұрыс пайдаланылмаған біреше сөз тіркестері берілді. Мысалы: «Қазақстан Республикасының кейбір заң актілеріне табиғи монополиялар мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2002 жылғы 26 желтоқсандағы N 364-ІІ Қазақстан Республикасының Заңында «Публичные слушания» - «Жария тыңдаулар» (дұрысы - «Жария тыңдау»), «Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы (Салық кодексі)» Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 10 желтоқсандағы N 99-ІV Кодексінің «корпоративный подоходный налог» деген термин 55-бабының 1-тармағында және «корпоративтік табыс салығы» деп, 437-бабында «корпорациялық табыс салығы» деп екі түрлі қолданылған (дұрысы - «корпоративтік табыс салығы»).

Нормативтік құқықтық актілерде терминдерді пайдалануда бейтараптылық сақталмай жатады. Мәселен, кестеде көрсетілген эмоциялық пен экспрессиялық реңктегі «особо злостное хулиганство» - «айрықша қаскүнемдікпен бұзақылығы», «злостное уклонение» - «қаскөйлікпен жалтарған», «Злостными нарушителями режима» - «кәнігі режим бұзушылар», «злостное уклонение» - «қасақана жалтарғаны» деген сөз тіркестерінде «злостное» деген сөз қазақ тілінде төрт нұсқада берілген, «умышленные» деген сөз «қасақана» деп берілген. Мұнда «злостный» - қас, өш, кекті, ашулы, әдейі, қасақана; злостные намерения - қастық ниеттер, злоумышленный - қаскүнемдік [3, 303 б.], умышленно - әдейі, жорта, қасақана [1055 б.] деген мағынаны білдіреді. Сонымен терминдердің әртүрлі қолданылуы және ресми стилге тән сипатына сай нұсқасының дұрыс тандалмауы да терминдерге қойылатын талаптарды сақтамаушылық екенін көреміз. Мысалы: 2014 жылғы 3 шілдедегі № 226-V Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде 44-баптың 3) тармақшасында «злостное уклонение» - «қаскөйлікпен жалтарған»

(дұрысы «қастықпен жалтарған»), 87-бабының 1-тармағында «злостное нарушение» - «қаскөйлікпен бұзушылық» деп (дұрысы «қастықпен бұзушылық») қолданылған. «Қазақстан Республикасы жаңа Конституциясының бір жылдығына байланысты рақымшылық жасау туралы» Қазақстан Республикасының 1996 жылғы 15 шілдедегі N 27 Заңының 18-бабының 1) тармақшасында «особо злостное хулиганство» - «айрықша қаскүнемдікпен бұзақылығы» деп (дұрысы «айрықша қастықпен бұзақылығы») қолданылған болса, сол Заңның 18-баптың 1) тармақшасында «злостно нарушающих режим» - «қастықпен режим бұзғандарға» деп (дұрысы «қастықпен режим бұзғандарға»), 39-бабының 6) тармақшасында «злостное уклонение» - «қасақана жалтарғаны» (дұрысы «қастықпен жалтарғаны») деп, 39-баптың 6) тармақшасында «Злостными нарушителями режима» - «кәнігі режим бұзушылар» деп (дұрысы «қастықпен режим бұзушылар») әртүрлі қолданылады. Ал «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық-атқару заңнамасын жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2017 жылғы 18 сәуірдегі № 58-VI Қазақстан Республикасының Заңының 11) тармағында «злостное нарушение» - «қаскөйлікпен бұзған» (дұрысы «қастықпен бұзған») деп, 9-тармағының 2) тармақшасында «умышленные преступления» - «қасақана қылмыстары» деп дұрыс қолданылған. Сол сияқты «Қазақстан Республикасы Бәсекелестікті қорғау агенттігінің (Монополияға қарсы агенттік) 2011 - 2015 жылдарға арналған стратегиялық жоспары туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2011 жылғы 8 ақпандағы № 97 қаулысына өзгеріс енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2011 жылғы 31 желтоқсандағы № 1745 қаулысында «добросовестной конкуренции» - «адал бәсекелестікті» деп дұрыс қолданылған, ал Азаматтық кодекстің Жалпы бөліміндегі 261-бапта «Добросовестный приобретатель» - «Адал алушы» деген тіркес «Адал ниетті иеленуші» деп қолданылуы қажет.

Мұндай мән-мағынасы әртүрлі, әртүрлі түсініліп талқыланатын, нормаға қайшы сөздер мен сөз тіркестерін, терминдер мен ұғымдар қолданыстағы нормативтік құқықтық актілердің негізгі мен туынды түрлеріне қатар мониторинг жүргізу арқылы анықталып, жинақталуы қажет және оларды түзету сан салалы, түрлі деңгейдегі актілердің байланысы мен жүйесі ескеріле отырып, заң техникасы мен тілдік норма талаптарына сәйкес келтірілуі керек.

Заңнамадағы терминдік кемшіліктерді

анықтау, жинақтау, талдау және оларды түзету бойынша ұсыныстарды әзірлеуде тілдік норманың 1) терминнің бір мағыналылығы, арнаулы салада бір мағынаны білдіруі, синонимдердің болмауы; 2) термин мағынасының дәлдігі, ұғым мазмұнының дәл қамтылуы; 3) терминнің қысқалығы, ықшамдығы, ұғым өзара үндескен сөз тіркестерінен құралса, оның өзге ұғымдармен байланысы, терминнің жүйелілігі; 4) терминнің сөзжасам заңдылықтарына сәйкес келуі, сөзжасам тәсілдері, тілдік заңдылықтар, дыбыстар тіркесімі, қосымшалардың жұмсалы ерекшелігі, сөздердің тіркесу қабілеті; 5) терминде эмоциялық пен экспрессиялықтың болмауы, терминдердің бейтарап болуы; 6) эстетикалық талаптарға сай келуі, дыбысталуы қолайлы, жағымды болуы, қарапайым лексика қатарынан таңдалмауы талаптары ескерілуі қажет [4, 36-37 б.].

Терминнің бірімәнді, бір термин бір немесе өзге де қандайда бір актіде бірімәнде болуы; тұрақтылығы, термин әрбір жаңа нормативтік құқықтық актіде өзінің ерекше мәнін сақтауы, терминологияның біртұтастығы, пайдаланылатын терминдер басқа да нормативтік құқықтық актіде қамтылған терминге қайшы болмауы, жалпыға танылған болуы басшылыққа алынуы қажет [5, 232-234 б.].

Заңнамадағы терминдік кемшіліктерді жоюға бағытталған түзетулерді әзірлеу және оны заң арқылы енгізу жолымен орындалуы мүмкін. Осындай жолмен ғана терминдерді біріздендіруге қол жеткізуге болады.

Терминдерге қатысты осы мәселелер әзірленетін нормативтік құқықтық актілердің қазақ тіліндегі жобаларында пайдаланылатын терминдерге де қатысты. Өйткені нормативтік құқықтық актілердің жобаларын әзірлеу барысында да тілдік норма мен терминдерге қойылатын талаптардың сақталмауы жиі кездеседі. Лингвистикалық сараптама жүргізу кезінде мұндай терминдік кемшіліктер анықталып, қолданылуы дұрыс емес терминдер нормаланған терминдермен ауыстырылып түзетілуі тиіс.

Лингвистикалық сараптама жүргізу барысында осындай терминдерді бірізділікке келтіру ең алдымен әртүрлі нұсқалардың ара-жігін ашуды, олардың арасынан мәніне сай келетін терминді (олардың бірдейлігін, екітүрлі мәнде түсінілмеуін және ұғынылмауын) айқындап, жүйелі түрде пайдалану, онымен бірге жалпыға таныған терминдерді қолдану, сөйлем құрастыру, сөз жасау, сөзді дұрыс дыбыстау сияқты тілдік нормаға келтіруге бағытталған жұмыстарды жүргізумен іске асырылуы қажет.

Сараптама барысында нормативтік құқықтық акті жобасындағы терминдермен жұмыс олардың ұғымдық сәйкестігін,

қолданыстағы заңнамадағы салалық ұқсас актілердегі терминдік жүйеде пайдаланылуын, әртүрлі сөздіктерде берілген баламасын салыстырумен, әдістемелік әдебиетке сүйене отырып зерделенеді. Әр түрлі терминдерден атаулық мазмұнын дәл беретін бір нұсқасы таңдалады [5, 238 б.].

Терминдердің қолданылып жүрген нұсқаларының біреуі ғана тұрақты пайдалануға алынады [6, 31 б.]. Бұл ең әуелі саланың негізгі терминдері құрамын дәл анықтап, терминдер арасынан ұғымға сәйкесін таңдауды, әр саланың негізгі терминдерінің өзіне ғана тән төл түсініктері мен аталымдарының жиі қолданылатын салааралық және жалпы қолданыстық аталымдарын таңдаумен орындалды.

Әсіресе терминдер мен ұғымдарды аударуда басты назарға алынатын жай ресми стильде пайдалануға жат сөздерді, ауыспалы мағынадағы сөздерді пайдаланбау, әдеби тілде тұрақталған, тура мағынадағы, ортақ пайдаланылатын, мағынасы түсінікті, қолданылуы орныққан ресми стильге сай сөздер мен терминдерді пайдалану талабы. Кейде аударудың қиындығынан бір сөздің мағынасында түпнұсқаның өзінде екіұштылық болуы мүмкін, мағынаның бірдей болмауы қателікке әкеліп, ұғымды басқаша түсіндіруге, қарама-қайшы мағынаға әкеледі. Сол себепті ұғымды бір мағынада түсіну, терминдер, ұғымдар мен тұрақты тіркескен сөздерді нақты мағынасында және бірізді пайдалану үшін нормативтік құқықтық жобаларды әзірлеуде:

- жарыспалы терминдердің қолданылуы (нақтылығы жағынан талқылауды қажет ететін сөздер мен сөз тіркестерін, дәл атауы бола тұрып орынсыз шет тілінің сөзімен алмастырылып пайдаланылуы, дұрыс аударылмаған терминдер мен мағынасы жағынан жуық әртүрлі сөздердің пайдаланылуы);

- сәтсіз жасалған терминдердің орын алуы (ресми стильге тән емес, ұғым мазмұнын дәл бермейтін терминдердің, мәніне қайшы, анық емес не заңнамада орнықтаған сөздер мен сөз тіркестерді пайдалауды);

- ұлт тілінің лексикологиялық қабаттары, сөзжасам, терминжасам тәсілдерінің дұрыс пайдаланылмауы (жаңа пайда болған арнайы техникалық (белгілі сала бойынша), арнайы заң (ерекше құқықтық мәнге ие) терминдері дұрыс пайдаланылмауы) сияқты кемшіліктерді анықтап, терминдерге қойылатын: жоғарыда аталған бірімәнділік, тұрақтылық, терминнің әрбір жаңа актіде өзінің ерекше мәнін сақтауын, терминологияның біртұтастығын, терминдердің басқа да нормативтік құқықтық актіде қамтылған терминге қайшы

болмауын, заң жобасын нормаларының түсінікті болуы үшін қайталауларға жол берілмей айқын, дәл, нақты, қысқа әрі толық баяндалуын, сонымен бірге қисындық байланыстың сақталуын, құрылымдық дұрыс ресімделуі талаптарының сақталуына да назар салу қажет [7, 60 б.].

Ал лингвистикалық сараптаманың шеңберінде бұларды ескеру терминдердің мағынасы мен тұлғалық жағынан жетілдіруді, терминдердің бірізділігін сақтаумен қоса, нормативтік құқықтық актілер жобаларында:

1. заң терминінің нормалық негізінің сақталуы, яғни нормалық дәлдік пен нақтылықтың болуын;

2. заң терминінің түпмәтіндік үйлесімі арқылы заң актісінде қойылып отырған мәселенің нормативтік мағынасының дұрыс берілуін;

3. заң терминін әртүрлі баламада қолданудан арылту, яғни норманың екіұдайлық сипатын болдырмауды сақтауға ықпал етеді.

Осымен қоса, нормативтік құқықтық актілерді әзірлеуші органдардың аударма ісімен айналысатын кадрларының біліктілігін арттырумен айналысатын үкімет деңгейіндегі бір орталықты

ұйымдастырудың уақыты жеткен сияқты, бұл орталық жобамен жұмыс істеуге қажет заң техникасы, оның ішінде заң стилі мен терминологиясы бойынша әдістемені жетілдіру және оны үйрету міндетін атқара алатын болса заңнаманы жетілдіруге оң ықпалын тигізер еді.

Жаңғыру міндеттері мемлекеттік тілдегі нормативтік құқықтық актілердің нұсқасын жетілдірудің жаңа міндеттерін алға қояды. Алдағы уақытта енгізілетін латын әліпбиі бойынша атқарылатын міндеттер және қоғамдық қатынастардағы, ғылым мен техникадағы жаңғырулар терминдер мәселелеріне де көзқарасты жаңарту ұстанымымен ұласпақ.

Бүгінгі таңда Елбасының барлық бастамалары, берген тапсырмалары толықтай жүзеге асып келеді. Мемлекеттік тілді дамыту, оның қолданылу аясын кеңейту бүгінгі күні де, келешекке де үлкен міндеттерді жүктейді. Ел дамуының әлемдік дамудың үдерістеріне тенелуге бағыт алған кезеңде алға қойған мақсат пен міндеттерге қол жету тиянақтылық пен жауапкершіліктің негізінде, біліктілік пен тәжірибенің ізденістері мен үздік жетістіктеріне сүйенетін еңбекпен ғана іске асырылуы мүмкін екенін айтуға болады.

ӘДЕБИЕТ

1. Мемлекет басшысының «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласы, Астана, 12 сәуір 2017 ж. <http://www.akorda.kz>
2. Айымбетов М. Заң терминдерінің түпмәтіндік қолданысы // Қазақстан Республикасының Заңнама жаршысы. – 2013. – № 1-2(29-30). – 124-125 б.
3. Орысша-қазақша сөздік. – өңделіп, толықтырылып, үшінші басылуы 70 000 сөз. Қазақстан Республикасының білім және ғылым министрлігі А. Байтұрсынов атындағы Тіл білімі институты. Алматы, Дайк-Пресс, 2005. – 1142 б.
4. Құрманбайұлы Ш. Терминтану: оқу құралы. - Астана, 2009. - 160 б.
5. Чухвичев Д.В. Законодательная техника: Учебное пособие. 2-е издание, перераб и доп. - М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2012. - 415с.
6. Құрманбайұлы Ш. Қазақ терминологиясы. – Алматы: «Сардар» баспа үйі, 2014. – 952 б.
7. Тұрарова Ж., Еременко Т. Заңнамадағы терминологиялық проблемалар // Терминологиялық хабаршы. - № 2 (50) / 2015. - 57-62 б.

REFERENCES

1. Memleket basshysy N. Nazarbaevtyń Qazaqstan halqyna zholdauy. «Qazaqstannıń yshinshi zhańǵyruy: zhahandyq bāsekege qabiletilik» 31 qańtar 2017. Astana, 2017.
2. Ajymbetov M. Zań terminderiniń typmätindik qoldanysy // Qazaqstan Respublikasynıń Zańnama zharshysy. – 2013. – № 1-2(29-30). – 124-125 b.
3. Oryssha-qazaqsha sözdik. – öñdelip, tolyqtyrylyp, yshinshi basyluy 70 000 söz. Qazaqstan Respublikasynıń bilim zhāne ғылым ministrliгі A. Bajtırsynov atyndazy Til bilimi instituty. Almaty, Dajk-Press, 2005. – 1142 b.
4. Qırmanbajyly Sh. Termitanu: oqu quraly. - Astana, 2009. - 160 b.
5. Chuhvichev D.V. Zakonodatel'naja tehnika: Uchebnoe posobie. 2-e izdanie, pererab i dop. - M.: JuNITI-DANA: Zakon i pravo, 2012. - 415s.
6. Qırmanbajyly Sh. Qazaq terminologijasy. – Almaty: «Sardar» baspa үji, 2014. – 952 b.
7. Tұrarova Zh., Eremente T. Zańnamadaǵy terminologijalyq problemalar // Terminologijalyq habarshy. - № 2 (50) / 2015. - 57-62 b.